

Znanstvena vrijednost metafizičke spoznaje

1. Kant i metafizika

1. Analizujući pojam spoznaje nailazimo na prve one diference, koje stvaraju fundamentalna stanovišta za sustavno izgrađivanje filozofijskih nazora. Evo što mislim reći. Spoznaja nije samo kompleks misaonih činitbi, njezin specifikum prema mišljenju sastoji u snošaju s nekim objektom.¹²⁶ Spoznaja dakle (po svom pojmu) izriče snošaj misaone strukture s objektom. Iz tog snošaja izvire alternativa: ili se misaona struktura u svojoj djelatnosti ravna prema predmetu i raznim njegovim odredjenjima, ili je spoznajni predmet ovisan o subjektivnim zakonima mišljenja. Odgovor na ovu alternativu reprezentira u klasičnoj filozofiji peripatetičko-skolastički objektivizam i Kantov subjektivizam (antropologizam). Po skolastičkoj nauci imade ljudska spoznaja objektivnu vrijednost u toliko i zato, jer izriče nešto, čemu pripada o samom spoznanju neovisni bitak; dočim po Kantovom nazoru sačinjavaju objektivnost spoznaje neki momenti (= apriorni oblici) u samom spoznajnom faktoru. Pitanje o snošaju između spoznajnog subjekta i objekta jest dakle meritorno za razliku Kantovog i skolastičkog naučanja o istinitosti ljudske spoznaje uopće. Ali otuda se polazi i dalje. Ako po Kantovoj nauci o strukturi mišljenja moramo spoznajne objekte ograničiti na empiričko područje, onda valja reći, da Kant zabacuje metafizičku spoznaju. Bude li se pako ispostavilo, da predmet spoznaje, kako

---

¹²⁶ Aicher, *Kants Begriff der Erkenntnis verglichen mit dem des Aristoteles* (Brln. 1907) 107 sq.

ga skolastika shvaća, nije vezan na osjetno-iskustvena obilježja, onda metafizička spoznaja nije manje vrijednosti nego i empirička. Ovaj ćemo problem nastojati ovdje riješiti time da odgovorimo na pitanje o strukturi i objektu ljudskog mišljenja.

2. U općoj karakterizaciji znanstvene spoznaje podudara se Kantovo mišljenje sa skolastičkim (odnosno Aristotelovim). Pojam znanosti u glavnom izriče neko znanje, a znanje se opet razlikuje od pukog mnijenja i uvjerenja. Ova se tri duševna stanja razlikuju po stepenu svoje vrijednosti u toliko, što je mnijenje problematične vrijednosti (u objektivnom pogledu), a subjektivno ne zadovoljava i ne umiruje: uvjerenje znači (u subjektivnom smislu) asertorno pristajanje, koje nema objektivne vrijednosti, a znanje je apodiktičko u subjektivnom i objektivnom smislu. Uvjerenje ili subjektivno pristajanje vrijedi samo za pojedinca, dočim znanje involvira objektivnu sigurnost, koja za svakoga vrijedi.¹²⁷

Ali znanost nije suma ili jednostavni agregat raznih spoznaja; znanost je takovo znanje, kojim nastojimo protumačiti neku stvar. To će reći, znanost mora okupiti činjenice, potražiti im svezu, sva pitanja logički poredati i obrazlagati, te napokon sve ovo svesti u jedinstvenu cjelotu, koja nam otkrije predmet u njegovoj biti i uzročnim svezama. Znanstveno je dakle znanje ili tumačenje plod obrazloženja, pa zato se u formalnom pogledu traži, da znanost bude sustavna cjelina znanja.¹²⁸

Budući da znanost mora svoj predmet tumačiti odnosno obrazlagati, zato sačinjavaju znanost samo takovi

---

¹²⁷ »Large accipit (naime Aristotel) scientiam pro qualibet certitudinali cognitione«, Thomas, *Post. Anal.* I, 1. 7.; Kant, *Logik*, Einleitung IX.

¹²⁸ »Scientia est conclusionum et intellectus principiorum« (l. c.); isp. Kant, *Logik* (II. Allgemeine Methodenlehre § 95).